

бинации. Во работата за развитокот на историското мислење на ученикот, наставникот треба постојано да бара учениците да го докажуваат своето тврдење и оценки. За да би се постигнало тоа наставникот треба на учениците постојано да им ги објаснува смислата и правилата на докажувањата. При тоа е пожелано наставникот да им дава на учениците и потсетник кој ќе го усмерува на исправно решавање на поставената задача.

Во последната глава на монографијата, авторот ги покажува сите аспекти од развитокот на историското мислење по пат на проблемски задачи на наставната тема „Формирањето на Руската империја во XVIII век“. Ова поглавје е многу инспиративно како пример како се развива практично историското мислење на ученикот во целокупниот наставен процес.

Иако авторот посветува исклучително внимание на постапките, методите и процедурите во развитокот на мислењето, тој е далеку од формалистичкото сфаќање дека развитокот на мислењето е просто формирање на оперативниот систем на човековата умствена дејност. „Мислењето се формира и се реализира во одредени содржини. Наставниците

и методичарите треба на содржината да ѝ посветуваат најголемо внимание со помош на која се развива мислењето на ученикот. Тие (содржините) не се состојат само од информации за настани, врските и законитостите кои се наоѓаат во основата на историскиот процес, туку и од методите и од анализите на истражувањата на социјалните појави и на сестраното осмислување начинот да го применат знаењето и идеите за оценка на дејноста во оваа или во онаа конкретна ситуација“. (стр. 182).

Просторот за приказ на овој труд е мал да се изнесат сите поважни поставки и методски сугестии кои авторот ги дава во оваа исклучително добра книга. Затоа им препорачуваме на колегите-наставници по историја да го проучат овој труд и во својата работа постојано да ги имаат предвид инспиративните упатства за една, за наставата по историја, исклучително важна задача каква што е формирањето на историското мислење на ученикот. Би било добро ако Заводот за издавање на учебници ја преведе оваа книга, за да му биде истата достапна на секој наш наставник.

Милутин Перовиќ

*(Превела од српскохрватски јазик
Ксенија Цидрова-Македонска)*

ЗНАЧАЕН ПРИДОНЕС НА МАКЕДОНСКАТА ОНОМАСТИКА

Топономастичката наука, која егзистира во рамките на јазичниот медиум, нуди драгоцен податоци за материјалната и духовната култура на народот. Заради тоа топонимите (географските имиња) се одраз на културно-исто-

риските настани, а топономастичката е научна дисциплина тесно сродна со историјата, археологијата, лингвистиката итн.

Книгата на д-р Олга Иванова, *Месните имиња на областа по сливот на Брегалница* (во издание на

Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“, кн. 13, Скопје 1982, страници 235 и 8 карти), која тука ја претставуваме, е убав пример како треба географските називи, во рамките на една определена регија, научно да се обработат во духот на современата лингвистичка наука. Притоа особено внимание е обрнато на она што е историска еволуција на месните имиња, на историските податоци за нив, со цел да се даде што попрецизна етимологија. И тука топонимите пред нас се исправени како историски споменици кои се испитуваат од аспектот на една одредена сегашност, но нужно ја имплицираат во себе категоријата на времето и тоа од синхрониски на дијахрониски план. Оваа комплетна студија на топонимите од областа по сливот на Брегалница го прикажува целиот систем на именување во овој лингвистички ареал и претставува прва целосна научна работа од овој тип од македонски автор.

Во I глава т.е. во *уводот* се зборува за обработеното 291 населено место од Велешката, Светиниколската, Пробиштипската, Штипската, Радовишката, Кочанската, Кратовската, Кривопаланечката, Делчевската и Беровската општина. Но во овој регион спаѓаат уште 85 *историски месни имиња* кои до денес не се сочувани, а за нив се знае само од старите документи, што зборува за еден пласт доста стар, и со самото тоа многу атрактивен, пласт кој ги мами научниците на понатамошни испитувања. Според она што го нудат старите записи, со кои авторот располагаал, нивното физичко исчезнување може да се

следи од XIII век, достигнувајќи кулминација во XIX. Распределено по векови 3 исчезнати месни имиња се среќаваат во XIII век, 24 во XIV, 2 во XVI, 1 во XVII и 55 во XIX. Она што треба да се истакне за месните имиња на оваа област е поразниот факт дека од вкупно 291 име само за 69 се располага со историски потврди и тоа за *Штип* од III век, *Злегово*, *Козјак*, *Конче*, *Луковица*, *Мордовис* од XI, *Лесковица* од XII, *Богословец*, *Брест*, *Кнежје*, *Суо Грло* од XIII, *Бања*, *Габрово*, *Свегор*, *Јастремник*, *Уларци* и др. од XIV, *Ноговци*, *Лезово*, *Рудари* и др. од XVI, *Гајранци*, *Павлешенци* и *Пишница* од XVII и *Лешки* и *Оризари* од XVIII.

Врз основа на овие т.н. историски месни имиња, а споредувајќи ги притоа со соодветните современи, авторот дава слика на нивниот развој, на нивната постојаност или промена исто во текот на времето. Постојаните, како што е најстарото словенизирано име *Штип* < *Astibon* < *Astibon*, претставуваат адаптации (фонетски и морфолошки), се видоизменуваат (по пат на метатеза како *Мордовис*) и сл. Некои сосема го измениле името па некогашниот *Полски Пашаџик* денес е *Чифлик*. *Црквенец* е *Ветрен* и сл. Но не биле ретки и преименувањата од страна на различните управи кои доаѓале и си оделе од овој наш регион. Според податоците најмногу преименувања имало меѓу двете светски војни, сè до конечното ослободување на Македонија. Така, селото *Амзабегово* 1929 година било наречено *Ковачевац*, според презимето на убиениот српски генерал во Штип. Во I светска вој-

на Бугарите го нарекле *Балабано-во*, според фамилијата *Балабано-нови* кои се населиле тука кон крајот на XIX век. Селото *Кадрифаково*, кое во 1912 година било изгорено од Турците, во 1922 го обновиле српските колонисти, преименувајќи го во *Олујик*. Во 1941 година Бугарите ја забраниле употребата на *Олујик*, враќајќи ја употребата на *Кадрифаково*. Слична била судбината и на ојконимите *Чифлик*, *Џумаџлија* и др.

Топономастиката е наука за етимологијата и токму поради тоа д-р Олга Иванова пишува дека првобитното значење на зборот, т.е. на топонимот, и неговото сродство со другите топоними во сродните словенски јазици се открива преку познавањето на механизмот на еволуцијата низ кој едно месно име поминало. Многу етимологии можат да останат темни и неразјаснети, бидејќи денес сосема ни се непознати јазиците во кои таквите имиња прв пат настанале. За откривањето на етимологијата во топономастичкиот материјал се потребни пред сè историски потврди, лингвистичка издржаност на анализата на неговиот развој, споредбени проучувања со другите сродни јазици и, секако, компарација со микротопонимскиот материјал на односната јазична територија. Во таа смисла авторот дава нови етимолошки толкувања, различни од оние што до сега се среќаваа во топонимската наука. Тоа особено јасно се гледа на стр. 17, каде што д-р Олга Иванова полемизира со бугарскиот лингвист Јордан Заимов, кај кого јасно се препознава тенденцијата на

бугаризирање на месните имиња од регионот по сливот на Брегалница.

II глава содржи *Речник на месните имиња*. Таа е најголема по обем и, сметаме, најзначајна по содржина. Во неа се опфатени сите топоними и тоа во нивните дијалектни форми, со соодветниот акцент, со сите историски потврди дадени хронолошки. Месното име и неговата етимологија се проучени преку пронаоѓањето на апелативот од кој името е произлезено. Освен тоа дадена е и јасна слика на продуктивноста, односно непродуктивноста на апелативот и на формата, како на релација месно име II месно име, така и на релација месно име II микротопоним.

Во III глава е разгледана *семантичката класификација на месните имиња*. Материјалот е групан во две лексички сфери: 1. *месни имиња од називи на луѓе* — *нивните имиња, презимиња и прекари* и 2. *од називи што ги карактеризираат природните услови на месноста*. Оние, пак, од имињата на лица се поделени на *имиња од словенско потекло*, со апелативна или антропонимиска основа, и на *имиња од несловенско потекло*, кои навлегле во нашиот јазик преку *грчкиот, турскиот и романскиот или со нивно посредство*. Месните имиња номинирани според природните услови на месноста се класифицирани понатаму според *релјефот (Лаки, Јашишта, Припор и др.), хидрографијата (Блатец, Вирче, Драмче и др.), растителниот и животинскиот свет (Брест, Врбица, Гарван, Орел и др.), временско-климатските и сезонските појави (Ветрен, Пеклане*

и др.), потоа според разни *определби* (како: *Горни и Долни Балван, Нов и Стар Истевник* и др.) и *бои* (*Бели, Зелени Град, Сарамзалино* и др.). Во посебен дел од оваа глава се зборува за месните имиња што ги карактеризираат *економските појави* (и тоа според занимањата на луѓето: *Оризари, Рудари*), *етничкиот состав на населението* (*Арбанаси, Саса, Турско, Рудари*), според *положбата во општеството* (*Амзбегово, Емирица, Кнежево*) итн. На крајот од оваа глава авторот ги прикажува и топонимите кои се во тесна врска со *зборовите од културно и религиозно значење* (*Барбарево, Богословец, Јакимово, Моштица, Цумајлија*).

Во IV глава месните имиња од брегалничкиот регион се дадени преку *структурната класификација*. Типовите на зборообразување кај имињата на места се определени преку способноста на зборовите да се врзуваат со определени суфикси или префикси. Констатирано е дека „зборообразувањето на месните имиња од областа по сливот на Брегалница е претежно суфиксно. Според тоа класификацијата на суфиксните имиња ќе биде истовремено и зборообразувачка и морфолошка” (стр. 189). Преку една ваква класификација може да се определи јазичната припадност на споменатиот материјал и да се провери уште еднаш точноста на предложените етимологии. Исто така се донесува заклучок за степенот на

продуктивноста, односно *г-зпродуктивноста* на одредени зборообразувачки типови во овој лингвистички ареал.

Префиксираниите месни имиња се претставени преку два зборообразувачки модела: 1. *префиксирани топоними* (*Подлук, Превод* и др.) и 2. *префиксирано-суфиксирани топоними* (*Загорци, Облешево* и др.).

Изнесени се и *несуфиксирано-непрефиксираниите топоними во еднина* (*Бања, Град, Дамјан*) и во *множина* (*Лаки, Три Чешми, Бели*).

На крајот (како што споменавме) се дадени и 8 карти. Од нив една е *општа*, со месните имиња на разгледуваната област и со соодветна нивна нумерација, и *седум посебни*, од кои се добива јасен увид на географската распределба на *суфиксираниите месни имиња* (4 карти), *ни месните имиња со непродуктивни суфикси* (1 карта), *на префиксираниите месни имиња* (1 карта), и *на несуфиксирано-непрефиксираниите месни имиња* (1 карта).

Книгата на д-р *Олга Иванова, Месните имиња на областа по сливот на Брегалница*, со својот богат ономастички материјал (современ, историски и споредбен) и неговата солидна обработка претставува, меѓу другото, поттик и предизвик за ономастичарите од нашата земја да дадат и тие свои придонеси на ова поле.

Марија КОРОБАР-БЕЛЧЕВА